

Thema 7 **Randen van het Wad**

HIER DOEN WE HET VOOR!

De randen van het Wad komen steeds meer onder druk te staan door klimaatverandering. De kustveiligheid in combinatie met bodemdaling en toenemende verzilting vraagt nadrukkelijk aandacht. Hoe geven we onder de veranderende omstandigheden invulling aan veiligheid, biodiversiteit en de economie in het kustgebied? Vanuit Randen van het Wad zoeken we naar integrale oplossingen waarbij de harde scheidslijn tussen land en zee verzacht wordt. PRW heeft hierbij de rol om zaken te agenderen, innovaties te stimuleren en nieuwe projecten aan te jagen. Hierbij gaan de functies natuur, waterveiligheid, landbouw en beleving vaak hand-in-hand.

In [deze video](#) geeft PRW'er Titian Oterdoom het stokje over aan Martijn Iping, Gebiedsmanager Wadden bij de Provincie Fryslân om in de toekomst te blijven werken aan klimaatadaptieve randen van het wad.

Om dit doel te bereiken werkten we in 2021 aan:

Ontwikkelen van kansen langs de kust

De toenemende effecten van klimaatverandering zorgen in het Waddengebied voor talloze uitdagingen. De veranderingen in temperatuur, neerslag (hoeveelheid en pieken) en de stijgende zeespiegel, maken de randen van het Wad – de verbinding tussen mens en zee – een opgave met urgentie, waar visie en actie voor nodig is. De komende jaren worden er door beheerders maatregelen ontwikkeld om de waterveiligheid en -kwaliteit te verbeteren.

De opdrachtgevers vragen PRW om de partijen uit te dagen om zoveel mogelijk gebruik te maken van de natuur en diens dynamische processen.

Dit hebben we gedaan

Klimaatadaptatie wordt door de uitdagingen die een veranderend klimaat biedt steeds belangrijker. In onze 'vrije ruimte' werkten we daarom samen met partners aan zichtbaarheid en meer bewustwording van de transitie en hoe we in het Waddengebied met klimaatadaptatie omgaan. Met inbreng van diverse partijen, experts en stakeholders schreef Strootman Landschapsarchitecten het PRW-rapport "Klimaatadaptatie Waddenkustgebied in de 21e eeuw: agendering van opgaven en handelingsperspectieven". Hierin is het Waddenkustgebied van Den Helder tot aan Nieuw Statenzijl beschreven met als prominente thema's kustveiligheid, zoetwaterbeheer en biodiversiteit. Wat komt er op ons af en hoe kunnen we hier op een integrale, adaptieve wijze op inspelen? Dit rapport is aangeboden aan de Deltacommissaris Peter Glas.

In januari vond in Nederland de klimaatop van de Global Commission on Adaptation (GCA) plaats. We werkten met partners aan Expeditie Waddenkust; 7 korte filmpjes op verschillende locaties in het Waddengebied waarin verschillende vraagstukken rond klimaatadaptatie nader belicht werden door betrokken stakeholders. PRW organiseerde tijdens de klimaatadaptatieweek in Groningen het digitale seminar Wadden Adaptation Action

Agenda. De aftrap werd verricht door minister Carola Schouten (ministerie van LNV). Diverse experts belichtten het klimaatvraagstuk in het Waddenkustgebied en bewoners en belanghebbenden gingen met elkaar in gesprek over problemen en oplossingen. Om het onderwerp ook toegankelijk te maken voor een breed publiek organiseerde PRW ook een Waddencafé.

Met Expeditie Sponsland gaf Groningen een nadere uitwerking aan de klimaatvraagstukken in de lijn Schiermonnikoog – Reitdiep – Groningen – Hunze. Hierbij verkende telkens een architectenbureau de huidige situatie in relatie met klimaatadaptatieve oplossingen. PRW was samen met de gemeente Het Hogeland opdrachtgever voor de case De Eetbare Waddenkust, uitgevoerd door Bureau Flux. De Expeditie trok door de provincie en stimuleerde daarmee het gesprek over klimaatverandering en mogelijke oplossingen.

De resultaten van Sponsland en het rapport 'Klimaatadaptatie Waddenkustgebied in de 21e eeuw' zijn op 22 januari 2021 digitaal aangeboden aan toenmalig minister Cora Van Nieuwenhuizen van I&W. Met een toelichting op de ambities als resultaat van het WAAA seminar:

- Regionaal: naar een zilte Lauwerskust voor landbouw en natuur;
- Nationaal: het opzetten van een Coalitie Klimaatbestendige Kustlandschappen en
- Internationaal: kennishub klimaatadaptatie Waddenzee.

We zetten nu stappen om deze ambitie verder te brengen.

Dit hebben we in 2021 bereikt

Klimaatverandering en de noodzaak samen te zoeken naar adaptatieve oplossingen in het (trilaterale) Waddengebied zijn nadrukkelijk op de kaart gezet. Het rapport 'Klimaatadaptatie Waddenkustgebied in de 21e eeuw' geeft inspiratie voor nadere uitwerking van diverse gebiedsopgaven in het Waddenkustgebied. Binnen de Coalitie Klimaatbestendige Kustlandschappen, een divers gezelschap (kennis, onderwijs, bedrijfsleven, overheden) vanuit de Zuidwestelijke Delta en het Waddengebied, wisselen we kennis uit en praten we over initiatieven, projecten en vraagstukken met betrekking tot het klimaatbestendig maken van onze kustlandschappen.

Pilots integrale gebiedsopgaven overgangszones

Centraal staat het handelingsperspectief in relatie tot de verwachte effecten van de klimaatverandering op leven, wonen en werken in het Waddenkustgebied. Onze focus richt zich op waterveiligheid, economie en biodiversiteit. De meerwaarde van PRW zit met name in het bieden van overzicht en in onze integrale blik. We sluiten aan bij initiatieven en ontwikkelingen die bottom-up ontwikkeld zijn, integraal en schaalbaar zijn en daar waar verander-energie aanwezig is.

Dit hebben we gedaan

PRW wil de ambitie om juist het Waddengebied als proeftuin te benutten voor de zoektocht naar klimaat adaptieve oplossingen verder brengen. Dit sluit aan bij de oproep van Karin Luchte, voorzitter van de Wadden Sea Board, voor sterkere trilaterale samenwerking rond dit vraagstuk en bij de Gebiedsagenda Wadden2050. We zijn met het team van watergezant Henk Ovink aan de slag om met de methodiek Water as Leverage een trilaterale samenwerking op te zetten. In het Waddengebied vraagt dit om nauwe samenwerking met de drie provincies, IKW, Waddenfonds en het Deltaprogramma Waddengebied. Ook moeten wij met het Rijk tot goede afspraken komen qua geld en middelen. Cruciaal is het vinden van passende casussen waar bottom-up concreet aan klimaat gerelateerde vraagstukken wordt gewerkt. Er zijn nu vijf casussen in beeld, verdeeld over Denemarken, Duitsland en Nederland.

Dit hebben we in 2021 bereikt

We vonden draagvlak voor trilaterale samenwerking rondom klimaatadaptatie in het Waddenkustgebied. Met nauwe samenwerking tussen de diverse actieve partijen in het Waddengebied op dit vlak (PRW, IKW, Waddenfonds, Deltaprogramma Waddengebied en de 3 Waddenprovincies).

We maken belangrijke stappen in de kennismaking, kennisuitwisseling en het opstarten van samenwerking met partijen in Denemarken en Duitsland. De nieuwe kennis en inzichten worden gebundeld en gedeeld ten behoeve integrale oplossingen, zowel qua inhoud als sociale innovatie.

Visie en pilots zilte economie Waddenzeekust

Door de klimaatverandering dreigt de verzilting van landbouwgronden toe te nemen, parallel aan de afname in beschikbaarheid van zoet water in de zomerperiode. Door toepassing van de strategie van 'zoutadaptatie' gaat de landbouw bewuster om met zoetwatervoorraden die in het winterhalfjaar opgebouwd worden uit hemelwater, zodat men in de zomerperiode minder last heeft van zoetwatertekorten en ook de verzilting kan worden teruggedrongen. Er komen kansen voor brakke overgangsnatuur tussen land en Wad, omdat watergangen brakker mogen worden (zonder dat de landbouw daar schade van ondervindt). De opdrachtgevers beogen de ontwikkeling van landbouwproducten die beter bestand zijn tegen water met hoger zoutgehalte.

Dit hebben we gedaan

Wij bouwden voort op het eerder uitgebrachte PRW advies "Aanpak regie verziltingsvraagstuk Noord-Nederland" en de nadere verkenning van marktkansen voor zilte teelten en aquaculturen. En brachten dit jaar een handreiking uit om groene investeerders met initiatiefnemers van kansrijke pilots rondom zilte teelt en aquaculturen te verbinden.

PRW ondersteunde samen met de provincie Groningen het experiment garnalenkweek dubbele dijk bij Bierum financieel. Ondanks diverse problemen is de pilot geslaagd. Dit is goed nieuws want deze manier van werken vermindert de visserij druk op de Waddenzee en biedt wellicht nieuwe economische kansen in binnendijkse verzilte gebieden. Ook is door NoordOogst Aquaponics een nadere duiding en omschrijving opgeleverd met betrekking tot natuurinclusieve zilte teelten.

Binnenkort leveren wij de resultaten op van diverse keukentafelgesprekken met boeren die te kampen hebben met toenemende verzilting binnen hun bedrijfsvoering. Naast het delen van feiten en recente inzichten met betrekking tot verzilting, staan hierbij 2 vragen centraal:

- waar lopen de betreffende boeren tegen aan?
- waar hebben ze behoefte aan als het gaat om inspelen op toenemende verzilting van de landbouwgronden?

Dit hebben we in 2021 bereikt

We ondersteunen pionierswerk met betrekking tot aquaculturen en faciliteren pioniers die financiering zoeken. We delen nieuwe kennis en inzichten, zowel via de keukentafelgesprekken met boeren als via de showcase Hollandse garnaal. En de economische activiteiten binnen de Dubbele Dijk bij Bierum zijn dankzij onze bijdrage verder gekomen.